

WVS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12:00 uur d.d. 15 december – 12:00 uur d.d. 16 december.

 Team M&A, Directie Communicatie. Vragen? Mail naar 5.1.2e@minvws.nl

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Nederlanders ziek door COVID-19 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Nederlanders getroffen door de lockdown 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici Vaccinatie-experts

Samenvatting

- Met 'before and after'-foto's van winkelstraten blikken media terug op de eerste dag van de harde lockdown. Het zijn vaak sterk contrasterende beelden van drukte in de winkelstraten op maandagmiddag versus verlaten winkelstraten op dinsdag. In werkelijkheid zijn het vooral de grote steden waar het 'nog niet echt uitgestorven is', concludeert onder meer De Telegraaf. Zo is de Rotterdamse binnenstad verre van verlaten en ook de pontjes op het Amsterdamse IJ zijn allesbehalve leeg. In een aantal kleinere steden wordt juist gesproken over een groot verschil met de situatie maandag. Daarnaast veel verhalen over hoe winkeliers allerlei redenen verzinnen dat zij wél essentieel zijn. Die 'creativiteit' laat niet alleen de Hollandse koopmangeest zien, maar misschien nog wel meer de onduidelijkheid van de nieuwe maatregelen die vooral 'hybride' winkels ervaren. Media als Nieuwsuur en RTL Nieuws doen verslag van winkeliers 'die de randjes opzoeken. Woensdag komt de winkeldiscussie tot een voorlopig hoogtepunt wanneer NOS meldt dat grote winkelketens zoals Action en Wibra vanmiddag open willen gaan. Vooral de vermeende afstemming met EZ zorgt voor onbegrip en leidt tot cynische oproepen aan andere sectoren om het 'ook even af te stemmen met EZ'. Al snel volgen afkeurende woorden vanuit de Kamer. ANP meldt rond het middaguur dat volgens minister De Jonge 'koopjesketens als de Action en Wibra niet openkunnen'. De hashtag #action is momenteel trending topic nummer 1 in Nederland.
- Voorafgaand aan de winkeldiscussie, lag de focus voornamelijk op de sluiting van (basis)scholen. In lijn met het coronadebat, komt vooral de kritiek voorbij: 'scholen, docenten, leerlingen en ouders overvallen door onverwachte sluiting'. De Kinderombudsman maakt zich zorgen om achterstandsl leerlingen. Het debat reflecteert het sentiment in de sociale media waar mensen niet snappen waarom Schiphol mag openblijven ('een doorstroomlocatie met 10 duizend mensen per dag'), gebedshuizen 'ook weer een uitzondering krijgen', maar de kinderen als 'enkelband' (dixit Rob Jetten) ervoor moeten zorgen dat hun ouders thuiswerken. Kinderarts en OMI-lid Károly Illy uit kritiek op het 'overhaaste besluit' de scholen te sluiten en hoopt dat de maatregelen worden teruggedraaid. Hij vindt dat de psychische en sociale schade die kinderen ondervinden door het thuiszitten te groot zijn om sluiting van de basisscholen te rechtvaardigen
- Het nieuws dat het EMA acht dagen eerder een besluit zal nemen over de goedkeuring van het Pfizer/BioNTech-vaccin zorgt voor hoopvolle headlines. Maar al snel laat GGD GHOR weten dat dit niet betekent dat er al in december kan worden geprikt. "December wordt het niet. We gaan niet acht dagen eerder starten met vaccineren, omdat er acht dagen eerder een goedkeuring van het vaccin is. Voor ons zijn zorgvuldigheid en veiligheid het belangrijkste." GGD GHOR Nederland verwacht geen problemen met de logistiek en personeel. Oud-directeur van het Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM Roel Coutinho verbaast zich over het tempo van de EMA -waarom doen ze hier zoveel langer over dan Engeland, de VS en Canada? "Hier zitten we allemaal op te wachten, en elke week uitstel is er één." Ook de FDA heeft strenge eisen, zegt Coutinho. "Dus het is onbevredigend dat het EMA niet goed uitlegt waarom de Europese procedure meer tijd vergt."
- LCPS-voorzitter Ernst Kuipers waarschuwt voor een verdere stijging van het aantal ziekenhuisopnames. Hij verwacht in januari boven de piek van eind oktober, begin november te zitten. Daarnaast zegt Kuipers dat zorgmedewerkers 'een zware kerst' tegemoet gaan -vrije dagen die al waren toegezegd, moeten worden ingetrokken.

Karakterisering

- In media 'before and after'-foto's van winkelstraten. Contrasterende beelden van lege winkelstraten dinsdag versus grote drukte kort voor aankondiging van de lockdown. Zie hieronder enkele voorbeelden (pijlen zelf toegevoegd.)

SISOS (Slachtoffers – Identiteiten – Schade – Oorzaken – Scenario's)

Slachtofferaantallen

- Het LCPS meldt dat het aantal coronapatiënten in de ziekenhuizen opnieuw fors is gestegen naar 1.954 coronapatiënten, het hoogste aantal in ruim drie weken tijd. Het aantal coronapatiënten op de IC's steeg van 503 naar 524. Voor de IC's is dat de grootste toename in een dag sinds begin november.
- Duitsland meldt woensdag 27.7278 nieuwe positieve tests, vrijwel het dubbele van wat het land gisteren nog meldde.

Identiteiten

- Een 104 jaar oude vrouw uit Spanje is hersteld van het coronavirus. Ze raakte besmet en kreeg een longontsteking.

Informatiebehoefte

Welke informatie vragen leven er bij getroffen?

- Via de social kanalen van VWS vragen mensen zich af wat de precieze startdatum is voor het vaccineren, wat er in het vaccin zit en in hoeverre die goed is voor de gezondheid. Via de social kanalen van minister De Jonge vraagt men zich af hoe het na 19 januari verder gaat als er een vaccin is? Ook toont men zich sceptisch over de effectiviteit van het vaccin; 'het virus muteert waardoor het geen zin heeft'; 'wat zijn de bijwerkingen (op lange termijn)?'
- Via de social kanalen van VWS vraagt men hoe het zit met de regels voor bezoek (thuis).
- Via de social kanalen van VWS vraagt men hoe je met een beperking bij een testlocatie kunt komen.
- Via de social kanalen van VWS komen reacties binnen waaruit verwarring blijkt over wat er nou wel en niet open mag.
- Via de social kanalen van minister De Jonge uit men veel kritiek op het thuiswerken in combinatie van kinderen die nu niet naar school hoeven. Vragen/kritiek over kinderen die thuisgeschoold moeten worden; 'hoe moeten ouders dit aanpakken als ze zelf ook nog fulltime (thuis of op locatie) moeten werken?'
- Via de social kanalen van minister De Jonge uit men kritiek op het openhouden van luchthavens.
- Via de social kanalen van minister De Jonge komt kritiek op het feit dat er bij talkshows wel meer dan 2 gasten zijn.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- 'Grote winkelketens gaan ondanks lockdown toch weer open', kopt NOS. De 400 winkels van winkelketen **Action** gaan vandaag weer open, de keten ziet mogelijkheden om met een beperkt assortiment alsnog open te gaan. "We hebben het afgestemd met het ministerie van Economische Zaken en onze branchevereniging", aldus een woordvoerder. Volgens FNV overweegt ook **Wibra** vandaag de filialen weer te openen, met een kleiner assortiment. Gisteren opende **HEMA** al alle filialen. En ook **Xenos** heeft vanaf woensdag zijn elf zogeheten 'foodstores' geopend. Dat zijn winkels waarvan het assortiment voor driekwart uit voedingsmiddelen bestaat. De winkelketen onderzoekt nog of ook andere vestigingen gedeeltelijk open zouden kunnen, meldt een woordvoerder.
- Uit gegevens van de app Covid Radar van het **LUMC** blijkt dat leerlingen in het voortgezet onderwijs in de maand november de grootste verspreiders van het virus waren. Ze brachten het ook mee naar huis. Jongeren rond de 12 jaar lappen de regels het meest aan de laars, volgens onderzoekers blijkt dat 60-plussers zich het beste aan de maatregelen houden. Jongeren vanaf een jaar of 12 blijken ook het minst geneigd om zich te houden aan de anderhalvemeterregel: tussen eind juli en eind november hadden zij dagelijks gemiddeld zes contacten binnen die straal.
- Het **Ikazia Ziekenhuis** heeft afscheid genomen van neuroloog Jan Bonte. De arts uit Dalfsen werkte sinds vorig jaar als waarnemer in het ziekenhuis. Hij laat zich kritisch uit over het nut van mondkapjes, pcr-testen en andere coronamaatregelen. Naar eigen zeggen ageerde hij ook in het Ikazia tegen de mondkapjesplicht omdat het mondkapje volgens hem niet werkt.
- **Burgemeester Koelewijn** van Kampen heeft een grote gebedsbijeenkomst in de open lucht, die aanstaande zaterdag zou plaatsvinden, verboden op grond van de lockdown. Volgens Koelewijn zouden er zeker 200 mensen op de bijeenkomst van organisator Laat Ons Aanbidden afkomen en is dat vindt hij onverantwoord.
- De **Amerikaanse toezichhouder FDA** heeft toestemming gegeven voor een thuisstest van Ellume, die binnen 20 minuten uitsluitsel geeft. De kosten bedragen circa 30 dollar (25 euro). Een recept is niet nodig.

Vaccinontwikkelingen

- **GGD Haaglanden** gaat zorgmedewerkers op één centrale locatie in de regio inenten. Waar dat gaat gebeuren, is nog niet bekend. Ook worden mogelijk medewerkers van het Rode Kruis ingezet. GGD Haaglanden wil daarnaast zo snel mogelijk beginnen met inenten van bewoners van verpleeghuizen en instellingen en mensen met een verstandelijke beperking. Deze mensen worden in hun eigen woonomgeving ingeënt. Voor het vaccineren van de bevolking daarna komen meerdere priklocaties.
- Het **Europees Geneesmiddelenbureau** wil op 21 december een besluit nemen over de toelating van het Pfizer/BioNTech-vaccin in de Europese Unie. Het CBG meldt dat er de 21e inderdaad een extra bijeenkomst van de EMA staat gepland. Als er voldoende data zijn, kan er een goedkeuring komen, zegt een woordvoerder. Als er nog onvoldoende informatie is, zal de beoordeling de 29e plaatsvinden. Een **woordvoerder van de Europese Commissie** laat weten dat de commissie het vaccin binnen drie dagen nadat het EMA het vaccin eventueel goedkeurt, toelaat. Dat zou dan nog voor Kerstmis zijn. Een **woordvoerder van de Nederlandse tak van farmaceut Pfizer** zegt dinsdag dat als EMA eerder groen licht geeft, het vaccin ook al eerder kan worden geleverd. "Wij wachten het definitieve commentaar van de EMA af. Maar in theorie kunnen wij leveren vanaf het moment dat er een positieve opinie is over het vaccin." Of een mogelijk eerdere levering ook invloed heeft op het tempo van vaccinatie in Nederland, weet Pfizer niet. "Daarover

gaan wij niet, maar de GGD." **GGD GHOR Nederland-woordvoerder Sonja Kloppenburg** zegt dat 8 dagen eerder groen licht door de EMA, niet betekent dat GGD'en dan meteen kunnen gaan vaccineren. "December wordt het niet. We gaan niet acht dagen eerder starten met vaccineren, omdat er acht dagen eerder een goedkeuring van het vaccin is. Voor ons zijn zorgvuldigheid en veiligheid het belangrijkste." De GGD kan niet zeggen wanneer ze dan kunnen starten, maar "Locaties en personeel zijn niet het probleem". **GGD GHOR Nederland-voorzitter André Rouvoet** verwacht dat de GGD'en in de loop van januari 225.000 mensen uit de zorg hun eerste injectie geven als het eerste coronavaccin wordt goedgekeurd in Europa. Daar zal in totaal ongeveer drie weken voor nodig zijn. De tweede prik volgt dan drie weken later, in februari. "Dat gaan we gewoon doen", zei Rouvoet. Rouvoet benadrukt dat alles wel 'zorgvuldig en veilig' moet gebeuren. Daarom noemt hij geen precieze datum. Voor de eerste vaccinatie ronden verwachten de GGD'en ongeveer 350 tot 400 mensen nodig te hebben om de prikken toe te dienen. "Dat is niet zo ingewikkeld hoor", zegt Rouvoet daarover. Zogeheten prikkers kunnen heel snel worden getraind, zeker als ze al een medische achtergrond hebben.

- De **Amerikaanse toezichhouder FDA** ziet geen specifieke veiligheidsproblemen bij Moderna-vaccin. De FDA is optimistisch over het vaccin en bevestigt een werkzaamheid van 94,1%.

Sport

- De **KNVB** heeft vandaag aan de clubs laten weten dat medio januari een besluit wordt genomen over hoe de competities hervat worden. De afgelopen weken werd door de KNVB hard gewerkt aan een scenario voor de hervatting van de competitie, het doel was om dit deze week met de clubs te delen. Door de duur van de nieuwe maatregelen is het plan echter alweer ingehaald door de actualiteit. Het is duidelijk dat het niet haalbaar is om het seizoen op 16/17 januari te hervatten, tevens kan er een streep door de mogelijkheid om het seizoen in zijn geheel uit te spelen. Van het eerder gepubliceerde 'Plan B' liggen nog twee scenario's op tafel. De competities worden opgedeeld om zo nog een volledige competitie te spelen of alleen de eerste competitie helft wordt uitgespeeld. De definitieve keuze voor een van deze twee scenario's wordt pas gemaakt na de persconferentie van 12 januari. Gelet op de uitwerking van de speelschema's en het fit krijgen van de selecties is de verwachting dat de hervatting van de competities op zijn vroegst in maart is.
- De organisatie van de **Dutch Basketball League (DBL)** verwacht geen problemen door de sluiting van alle binnensportlocaties. De DBL rekent erop dat vrijwel alle clubs uit de hoogste Nederlandse basketbalcompetitie gewoon in hun eigen sporthal terecht kunnen.
- De **Nederlandse handbalbond**, die vorige week ook toestemming kreeg van de overheid om de topcompetitie weer op te starten, is bezig met een inventarisatie van mogelijke problemen met de sluiting van sporthallen. Het hervatten van de BeNe League zal sowieso lastig worden, want de Belgische clubs mogen momenteel niets doen.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- **Ernst Kuipers** ziet een duidelijke stijging van het aantal ziekenhuisopnames. "De stijging gaat snel, als je deze lijn doortrekt dan zitten we aan het eind van de maand op hetzelfde niveau als de piek van eind oktober, begin november." Hij verwacht dat ook de eerste dagen van januari een stijging te zien zal zijn. "Dan komen we boven die piek uit", verwacht Kuipers. De piek lag in het najaar rond de 2.500 bezettingen. Dat betekent dat er hard gewerkt moet worden in de ziekenhuizen, zegt Kuipers. "De druk is al hoog en dat geldt dan ook voor de eindejaarsvakantieperiode."
- AD bericht over de emotionele oproep op Facebook van de **24-jarige verpleegkundige Kirsten de Haan** die inmiddels ruim 52 duizend keer is gedeeld. De coronazorg valt haar zwaar. "Terwijl anderen zeggen dat 2020 het saaieste jaar ooit was, kan ik je vertellen dat 2020 het meest verschrikkelijke jaar in mijn leven tot nu toe is", begint de medewerkster van het Canisius-Wilhelmina Ziekenhuis een hartenkreet waarin ze oproept iets minder aan onszelf en wat meer aan de zorg te denken. "Niet omdat ik zo hard moet werken, maar omdat ik dingen heb gezien die een 24-jarige niet zou moeten zien." De Haan wijst op de ellende die ze meemaakt. Ze heeft het over alle handen die ze vasthield van eenzame patiënten die hun laatste adem uitbliezen. Over het verdriet bij nabestaanden die geen afscheid konden nemen. En over corona-moeheid. "Terwijl anderen corona-moe zijn omdat ze de lockdown zat zijn, ben ik corona-moe omdat ik zowel fysiek als mentaal opgebrand ben." Met haar massaal gedeelde bericht roept de verpleegkundige op tot meer begrip voor zorgmedewerkers. "De besmettingscijfers nemen weer toe, terwijl het verpleegkundigenteam steeds verder uitdunt. Terwijl anderen zich druk maken over het feit dat ze kerst maar met drie personen mogen vieren, maak ik me zorgen of ik überhaupt kerst kan vieren." Op medelijden zegt De Haan niet te hopen. Wel op iets meer steun uit de samenleving. "Laten we nog even ons best doen, nog even volhouden om die besmettingscijfers laag te houden zodat een derde golf voorkomen kan worden", zo besluit ze. "Hou vol!"

Vaccinatiebereidheid zorgpersoneel

- NRC doet een ronde langs ziekenhuizen met de vraag hoe zij personeel willen 'verleiden' zich te laten vaccineren. Het **Arnhemse ziekenhuis Rijnstate** deelde die vorig jaar uit, als onderdeel van een campagne, om het personeel de grieprik te laten nemen. Volgens bestuursvoorzitter Wim van Harten werkte dat, aangezien het aantal verpleegkundigen dat zich liet inenten tot 50% verdubbelde. Het ziekenhuis bekijkt nu hoever het mag gaan, in het belang van de patiëntenzorg, om personeel te overtuigen ook het coronavaccin te nemen. Van Harten: "Het ziekteverzuim is hoog door corona (100 van de 1.600 verpleegkundigen zijn ziek) en het ziekenhuis is vol. Een verpleegkundige die is ingeënt, wordt niet ziek. We hebben ze hard nodig." Een dinerbon? Goed idee, zegt bestuursvoorzitter Peter van der Meer van het **Albert Schweitzer Ziekenhuis in Dordrecht**, maar: "Wij zijn niet van plan om iets te geven." Zijn ziekenhuis heeft net een poll gedaan onder het personeel. "Verrassend genoeg bleek dat twee derde zich laat vaccineren. Dat is mooi." De motivatie om zich te laten vaccineren, groeit onder het personeel in het

Eindhovense Catherina Ziekenhuis, zegt bestuursvoorzitter Nardo van der Meer. "Dat bleek al tijdens de griepkronde in de herfst. We nemen onze mensen mee op de inhoud, we belonen niet. We verwachten dat er ook maatschappelijke stimulans zal komen: vliegmaatschappijen en vakantielanden gaan mogelijk vragen om bewijs van vaccinatie." In Tilburg en Delft zeggen de ziekenhuizen niet aan 'materiële beloning' te denken voor een inenting. De ethische commissie bekijkt in het **Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis** wat de mogelijkheden zijn. Het Reinier de Graaf in Delft heeft een werkgroep. Het Amsterdam UMC en het Rijnstate pleiten voor vaccinatievoorrang voor verpleegkundigen in de frontlinies.

- Volgens de **Vereniging Nederlandse Brouwers** steeg met de sluiting van horeca, de thuisconsumptie van bier met 7,5%.

Welke geruchten worden genoemd?

- Op Twitter verschijnen veel foto's van lege schappen, wat zou wijzen op hamstergedrag. Media schrijven dat vooral de toiletrollen op sommige plaatsen populair lijken, net als in het voorjaar. Het **Centraal Bureau Levensmiddelen, Albert Heijn en Jumbo** zeggen echter nog 'geen signalen' hebben gekregen dat er wordt gehamsterd. Volgens een Albert Heijn zijn de lege schappen op sommige foto's te wijten aan de blokkades bij distributiecentra door boeren.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Wat doen of laten getroffen en betrokkenen?

- Het **Beatrixziekenhuis in Gorinchem** gaat er strenger op letten of mensen zich wel aan de bezoekerregels houden. In het hospitaal mag maximaal één persoon op bezoek komen per patiënt, maar het komt geregeld voor dat mensen zich hier niet aan houden. Op de verpleegafdelingen zien medewerkers soms zelfs hele families aan het bed van een patiënt zitten, zegt woordvoerder Dionne Puyman. Medewerkers van het ziekenhuis krijgen volgens Puyman geregeld te maken met boosheid en agressie, wanneer zij patiënten of bezoekers wijzen op de coronamaatregelen.
- Vanuit verschillende plaatsen verhalen van vernielingen door jongeren van testbussen van de GGD (**Urk**), brandstichting in een testlocatie (**Urmond**), en het ingooien van de ruiten van twee testlocaties (**Amsterdam**).

Volgen zij onze gedragsadviezen (handelingsperspectieven) op?

- De Telegraaf concludeert na een rondgang dat grote steden op de eerste dag van de lockdown nog echt niet 'uitgestorven' zijn. Toch is het duidelijk stiller op straat. Het Vredenburg in Utrecht oogt zelfs desolaat. De Rotterdamse binnenstad is daarentegen verre van verlaten, terwijl ook de pontjes op het Amsterdamse IJ allesbehalve leeg zijn. In de beeldregie in de ochtendkranten plaats kranten echter vooral contrasterende beelden van drukte in de winkelstraten op maandag, kort voor de lockdown, versus verlaten winkelstraten op dinsdag.
- **ANWB** meldt dat de dagelijkse files weer verdwenen zijn nu Nederland terug is in een (harde) lockdown. Woensdag rond 08:30 uur stond er 0 kilometer file.
- **NS** meldt dat dinsdag een kwart minder mensen met de trein reisden dan voor de aanscherping van de maatregelen. Die daling zal vermoedelijk doorzetten, omdat vanaf vandaag ook de scholen gesloten zijn. Op dit moment is het totaal aantal treinreizigers zo'n 26% van het aantal voor de coronacrisis toen er dagelijks 1,3 miljoen mensen in de trein stapten. "Het is natuurlijk een treurig beeld, al die lege treinen", zegt een NS-woordvoerder. "Maar het betekent wel dat Nederlanders zich aan de nieuwe maatregelen houden." Op dit moment rijdt 90% van de treinen, aldus de NS.

Betekenisgeving

Welke oproepen worden gedaan?

- **Burgemeester Femke Halsema** roept Amsterdammers op elkaar door de lockdown te helpen. Dat deed ze in een videoboodschap. "We kunnen niet verhinderen dat december donkerder wordt dan we dachten. En daarom roep ik u op om elkaar en Amsterdam te helpen door deze weken te komen. Door de maatregelen te volgen, door op uzelf en uw omgeving te passen. Op die eenzame buurvrouw of die vriend die schulden heeft", aldus de burgemeester. "En laten we als ouders extra geduld hebben met onze pubers en jongeren. Ze moed inspreken, zodat ze weten dat aan het einde van deze lange, saaie en vaak eenzame dagen echt een vrije en vrolijke toekomst lonkt."
- Bloedbank **Sanquin** heeft nog maar weinig bloed op voorraad en roept bloeddonoren "met klem" op vooral te blijven komen. Ook nu het land een nieuwe lockdown in is gegaan. Sanquin heeft nog voor circa vier dagen op voorraad en hoopt "een kritische kerstdip" van die voorraad te voorkomen.
- Het **Interkerkelijk Contact in Overheidszaken**, waar 31 kerkgenootschappen bij horen, roept kerkgangers op om tijdens de lockdown zoveel mogelijk thuis te blijven. "Maak gebruik van de mogelijkheid om kerkdiensten digitaal uit te zenden en mee te maken." Wanneer er redenen zijn om toch fysieke diensten te houden, roept de organisatie op om dat met maximaal dertig kerkgangers te doen, exclusief personeel.
- **Jan Lonink, de voorzitter van de Veiligheidsregio Zeeland** roept iedereen in Zeeland op niet te gaan winkelen in België.
- Zoek de grenzen van de coronamaatregelen niet op. Die oproep doen de **Veiligheidsregio Zuid-Limburg** en de burgemeesters van de zestien gemeenten die er onder vallen woensdag. De Veiligheidsregio en de gemeenten krijgen veel vragen van inwoners en ondernemers over wat de nieuwe coronamaatregelen in specifieke situaties betekenen. "In sommige gevallen is de interpretatie nog onduidelijk, waardoor we niet direct antwoord kunnen geven", aldus de Veiligheidsregio in een verklaring. Er wordt geprobeerd zo snel mogelijk helderheid te geven, aldus de Veiligheidsregio. "In de tussentijd roep ik iedereen, namens alle zestien burgemeesters van Zuid-Limburg, dringend op om niet de randen van de maatregelen op te zoeken of een uitzonderingspositie in te nemen", aldus voorzitter van de Veiligheidsregio en **burgemeester van Maastricht Annemarie Penn**. "De maatregelen zijn streng en worden ook streng door ons

geïnterpreteerd." Zij geeft aan dat het coronavirus zich razendsnel verspreidt, ook in Zuid-Limburg. "Laten we dus samenwerken om het coronavirus weer onder controle te krijgen. Door onze contacten écht tot een minimum te beperken, dringen we het virus terug en houden we de zorg toegankelijk. Hoe vervelend dat ook is voor ons allemaal."

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- **Epidemiologen Frits Rosendaal, Alma Tostmann en Amrish Baidjoe** zijn overwegend optimistisch dat het gaat lukken de komende vijf weken terug te gaan in risiconiveau. "We hebben genoeg tijd om tot het laagste risiconiveau te komen", zegt Rosendaal. "Kijk maar naar de lockdown in het voorjaar: daar hadden we vijf weken nodig om over de piek van ziekenhuisopnames heen te komen."
- **OMT-lid Marc Bonten** is positief over de lockdown. "De hamer gaat werken. Dat zie je ook aan België die een paar weken een vergelijkbare lockdown ingedoken zijn. Dan gaat het aantal besmettingen echt wel weer omlaag. Daarna gaan we voor de tweede keer een exitstrategie in. En staan we er op een aantal punten beter voor."
- **Marc Bonten** verwacht veel van het grootschalige testen. "Ik denk dat mensen zich veel meer op eigen initiatief zullen laten testen, rondom evenementen bijvoorbeeld om die door te laten gaan." Dat zullen niet gelijk grote muziekfestivals van meerdere dagen zijn, waarschuwt hij. "Kortdurende evenementen, zoals voetbalwedstrijden, een film of een theateruitvoering, dat soort dingen. Daar kunnen sneltests ingezet worden." Bij tien miljoen tests in een maand zijn we er nog niet, zegt Bonten. "We onderzoeken of mensen thuis een test kunnen doen. Als dat werkt, helpt dat enorm. Al is het nog de vraag of ongetrainde mensen goed genoeg een monster bij zichzelf kunnen afnemen. Als je weinig positieve tests zal missen, kan je de testcapaciteit makkelijk uitbreiden naar honderdduizenden per dag. Elke dag doe je dan een test, naast je tandenborstel. En als je positief test, blijf je thuis."
- In de komende weken zal het aantal coronapatiënten in de ziekenhuizen verder stijgen, en daarom vrees het **Spaarne Gasthuis** dat het rond de kerstdagen de zorg voor patiënten met andere aandoeningen moet terugschroeven. "Deze week lukt het allemaal nog redelijk, maar rond de kerst verwacht ik dat we verder moeten afschalen", stelt directeur Ivo van Schaik op de site van zijn ziekenhuisgroep, die vestigingen heeft in Haarlem en Hoofddorp. Het ziekenhuis kampt niet alleen met het toenemende aantal coronapatiënten, maar ook met uitval onder het eigen personeel. Het verzuim is volgens Van Schaik "extreem hoog" en neemt nog toe. Volgens de directeur krijgt het personeel weinig vakantie, maar is het niet nodig om verloven in te trekken. Van Schaik is niet zo bang dat de ziekenhuizen in de komende maanden te maken krijgen met een grote griepgolf. Mensen reizen veel minder, houden anderhalve meter afstand en dragen mondkapjes. Van Schaik: "Het is allemaal even afwachten, maar de griep zal hopelijk ons geen tweede hit geven." Het gaat wereldwijd gezien nog steeds slecht met de bestrijding van het coronavirus, zo blijkt uit cijfers van de WHO. De afgelopen week raakten over de hele wereld nog eens 70 miljoen mensen besmet. Inmiddels zijn in totaal 1,6 miljoen mensen overleden aan het virus. Op dit moment gaat het vooral slecht in Amerika en Europa, aldus de organisatie.
- De plotselinge lockdown van de sportscholen heeft een verwoestende werking op de ondernemers en de gezondheid van mensen. Dat stelt **Thomas Verheij van Bewegencentrum Formupgrade** in Arnhem. "Ik weet zeker dat dit het einde is van het overgrote deel van de sportscholen", verzucht hij. "En daar blijft het niet bij. Mensen krijgen depressies, zien het niet meer zitten, maken een eind aan hun leven." Het is ook bij andere ondernemers lastig om daags na het plotseling decreet vanuit Den Haag nog een lichtpuntje te zien. **Michel de Boer van Indoor Action** erkent volmondig dat hij zich in een shocktoestand bevindt. "We sluiten jaar op een verschrikkelijk beroerde manier af. We waren hier niet op voorbereid." **Rick Ramakers van sportschool Chi-Mento** in de Arnhemse binnenstad beaamt dat. "In november zei de regering nog dat de sportscholen open bleven om de fysieke en mentale gezondheid te blijven steunen. Het was heel erg belangrijk voor de weerstand van de mensen. Dan komt het nu wel erg rauw op het dak dat je nu opeens moet sluiten." Op steun van de overheid rekenen sporthouders niet. Van alle compensatie die ons bij de eerste lockdown is toegezegd is 0,0 procent toegewezen, zegt De Boer. "Ik voel me door de overheid keihard in de rug gestoken."
- 'Sterkte!', roept **Martijn van der Pijl, eigenaar van sportclub SlimBezig** in Veldhoven, naar zijn leden die naar huis gaan na een stevige workout. 'Een pittige boodschap', maar volgens Van der Pijl wel een boodschap die perspectief biedt. "We hebben nu een duidelijke einddatum met 19 januari en die was er de vorige keer niet." Het duidelijk perspectief van vijf weken en het feit dat vrijwel elke winkel en openbare binnenruimte geraakt wordt, maakt het voor hem makkelijker om de sluiting te accepteren.
- **Alternatieve behandelaars** zoals chiropractors, acupuncturisten en osteopaten hebben er geen begrip voor dat hun praktijken de komende weken tijdens de lockdown dicht moeten blijven. "Wij hebben begrip voor de strenge maatregelen die nodig zijn om het virus terug te dringen, maar krijgen niet aan onze patiënten uitgelegd waarom wij dicht moeten", aldus de Nederlandse Chiropractoren Associatie (NCA). De brancheorganisatie zegt dat "soortgelijke contactberoepen in de bewegingszorg" wel blijven toegestaan. Dat de circa 300 Nederlandse chiropractors voorlopig het werk moeten staken, vinden ze "met name verdrietig voor de patiënten die nu minstens een maand verstoken blijven van onze zorg, waar juist nu zoveel behoefte aan is". Ook de Nederlandse Vereniging voor Osteopathie (NVO) en de Nederlandse Vereniging voor Acupunctuur zeggen de gedwongen sluiting te betreuren. "Achter de schermen wordt alles in het werk gesteld om dit ongedaan te maken", meldt de NVO. Ook de acupuncturisten gaan er "alles aan doen" om hun praktijken weer open te krijgen. Het kabinet heeft bepaald dat de (para)medische zorg gewoon mag doorgaan tijdens de lockdown. Fysiotherapeuten zijn bijvoorbeeld nog aan het werk. Hun beroep is officieel erkend. Chiropractie, osteopathie en acupunctuur zijn alternatieve geneeswijzen en daarvoor maakt het kabinet geen uitzonderingen.
- Het **College voor de Rechten van de Mens** is het na iets meer dan twee weken nog steeds druk met vragen, klachten en meldingen over de mondkapjesplicht in Nederland. **Onderdirecteur bij het college, Jan-Peter Loof**, vertelt erover bij

Radio 1 Journaal. Loof legt uit dat het in de eerste week ging om mensen die vonden dat de mondkapjesplicht een onrechtvaardige aantasting van de persoonlijke vrijheid, de persoonlijke levenssfeer oplevert en de andere groep van klachten dat zijn de mensen die een beroep doen op de uitzondering op de mondkapjesplicht. "...in de praktijk leidt dat wel tot ingewikkelde situaties, mensen die vervelend bejegend worden door personeel in winkels of in het ov en dat ze toegang geweigerd wordt. [...] Dat de mensen die op dat moment de regels handhaven, geen oor of oog hebben voor de goede reden om geen mondkapje te dragen, dat mag ook volgens de regels als ik een goede reden heb. [...] In de praktijk blijkt het ingewikkelde situaties op te leveren omdat het best lastig is om aan te tonen dat je terecht beroep op zo'n uitzondering doet. [...] We zien nu uit de meldingen die binnenkomen, dat mensen [handhavers] niet vertrouwen dat dat klopt, als mensen zo'n kaartje [van Rijksoverheid.nl] laten zien. [...] Er mag gevraagd worden 'waarom draagt u geen mondkapje? Leg dat uit', dat is logisch... maar we zien wel dat mensen erover klagen dat dat gelijk met een tamelijk agressieve ondertoon gebeurt. Handhavers of beveiligers in winkels die komen op een agressieve manier naar mensen toe en vragen dan of ze hun hele medische dossier even willen uitleggen. En dat gaat ook weer een beetje ver, want dat zijn in principe privacygevoelige gegevens..." Loof legt uit dat het College nu bezig is ruchtbaarheid te geven dat er uitzonderingen zijn op die regels en dat mensen 'terecht' een beroep kunnen doen op zo'n uitzondering, die mogen ook gevraagd worden naar een toelichting, "...maar dat moet natuurlijk wel op een nette, beleefde manier gebeuren". Volgens Loof is het risico van zulke reacties dat mensen zich toch een beetje zullen gaan opsluiten in hun huis vanwege een ziekte of handicap. Loof verwijst verschillende keren naar het VN-verdrag Handicap.

Vaccinatiestrategie Nederland

- **Hoogleraar risicomanagement aan de VU Theo Kocken** stelt dat vaccinatiecampagnes afstemmen op de algoritmes van zoekmachines, eenduidig communiceren als overheid én de juiste emotionele snaar raken volgens een uitgebreide studie van de London School of Hygiene & Tropical Medicine laat zien dat de meest effectieve programma's voor vaccinatie-acceptatie meerdere van deze zaken tegelijk aanpakken. "Er is een kwalitatief hoogwaardige RIVM Corona Gedragsunit, maar er is nog niet een breed ingestoken vaccin-acceptatie programma uitgerold. Er is een enorme omslag en uitbreiding in communicatie nodig, in Nederland en in andere landen."
- **Oud-directeur van het Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM Roel Coutinho** verbaast zich over het tempo van de EMA -waarom doen ze hier zoveel langer over dan Engeland, de VS en Canada? "Hier zitten we allemaal op te wachten, en elke week uitstel is er één." Ook de FDA heeft strenge eisen, zegt Coutinho. "Dus het is onbevredigend dat het EMA niet goed uitlegt waarom de Europese procedure meer tijd vergt."
- **Hoogleraar gezondheidsrecht (EUR) Martin Buijsen** snapt niet dat indirecte vaccinatie dwang bij voorbaat wordt uitgesloten. "Zijn bepaalde voorwaarden vervuld, dan staan 'dwang'-maatregelen allerminst op gespannen voet met fundamentele rechten. Zorg voor gezondheid is immers een fundamenteel recht. De overheid is hiertoe grondwettelijk en verdragsrechtelijk verplicht. En bescherming van gezondheid is een doel dat inmenging van diezelfde overheid in andere fundamentele rechten (lichamelijke integriteit, privacy, vrijheid van geweten en geloof), rechtvaardigt, mits die inmenging een wettelijke grondslag kent en proportioneel is, en zolang andere middelen niet toereikend zijn."

Hoe wordt naar de overheid gekeken?

Kritiek op de sluiting van basisscholen

- De sluiting van de basisscholen ligt veel partijen in de Tweede Kamer zwaar op de maag. Vooral de opmerking van minister De Jonge dinsdagavond dat op die manier ook ouders gedwongen worden meer thuis te werken, wordt slecht begrepen, aldus media. "Dat voelt toch een beetje alsof kinderen de levende enkelband van ouders zijn", zegt **D66-fractievoorzitter Rob Jetten** wil dat het kabinet samen met het OMT kijkt of basisscholen niet toch al op 11 januari weer fysiek onderwijs kunnen gaan geven, in plaats van op 18 januari. Jetten hamert op het belang voor kinderen van contact met leeftijdgenootjes. Hij wijst er daarnaast op dat veel ouders tijdens de eerste lockdown in maart "met de handen in het haar" hebben gezeten door de combinatie van thuiswerk met de zorg voor hun kinderen.
- Het klonk inderdaad als een "paardenmiddel", zegt **CU-fractievoorzitter Gert-Jan Segers** over de uitleg van het kabinet. "Misschien is het een paardenmiddel dat wel werkt, maar het klonk wel als een ingewikkeld argument." Als blijkt dat het sluiten van scholen direct invloed heeft op de besmettingsgraad, vindt Segers het "een pijnlijke prijs, maar wel een prijs die ik bereid ben om te betalen".
- Ook **PvdA-fractievoorzitter Lodewijk Asscher** wil dat het kabinet al begin januari gaat kijken of de basisscholen eerder weer open kunnen. Hij stelt bovendien dat de sluiting voorkomen had kunnen worden als eerder was opgetreden tegen onder anderen koopjesjagers die in de aanloop naar Sinterklaas massaal de winkelstraten bevolkten. "Kinderen die school nodig hebben, gaan betalen voor Black Friday", aldus Asscher.
- **GroenLinks-fractievoorzitter Jesse Klaver** wil dat het kabinet helemaal terugkomt op het besluit de basisscholen te sluiten. Zolang het vliegverkeer, het eredivisievoetbal en kerkdiensten gewoon doorgaan, is die stap "niet uit te leggen", vindt hij. "En zeker niet om ouders te dwingen thuis te werken". Klaver wijst op de toename van de kansengelijkheid die het online-onderwijs dit voorjaar heeft veroorzaakt. "De prijs die de volgende generatie moet betalen, is te groot."
- **Platform MIND** maakt zich echter grote zorgen om kinderen, jeugdigen en hun ouders. "Het stilvallen van het onderwijs en vrijetijdsprestatie leidt tot minder zicht op hen en verhoogt de kans op mentale problemen."
- **Kinderarts en OMT-lid Károly Illy** uit kritiek op het 'overhaaste besluit' de scholen te sluiten en hoopt dat de maatregelen worden teruggedraaid. Hij vindt dat de psychische en sociale schade die kinderen ondervinden door het thuiszitten te groot zijn om sluiting van de basisscholen te rechtvaardigen. "Voor de 1,4 miljoen basisschoolleerlingen

zo het heel goed zijn als de regering zich realiseert dat dit een overhaaste beslissing is geweest. En dat de scholen na de kerstvakantie weer open kunnen." De kinderarts zegt 'verbijsterd' te zijn over deze stap van het kabinet. "Ik was enorm verrast. Ik begrijp dat de middelbare scholen een rol kunnen spelen bij het nemen van maatregelen, maar de basisscholen?" Illy vreest dat kinderen met deze maatregel als instrument worden gebruikt om ervoor te zorgen dat ouders zich beter aan de regels houden. Want dat naleving van de regels voor iedereen belangrijk is, daarover bestaat volgens hem geen twijfel. "Het is essentieel dat alle mogelijkheden worden benut. De maatregelen die Rutte gisteren verkondigde, zijn grotendeels stappen die hard nodig waren. En als dat allemaal gedaan is, dan kun je zeker nadenken over middelbare scholen. Maar niet de basisscholen."

Kritiek op opengaan grote winkelketens

- **Kritiek op het besluit van de Action (en waarschijnlijk ook de Wibra) om vandaag 400 filialen te openen.** Vooral de zinsnede in een NOS-artikel 'het is afgestemd met EZ' zorgt voor onbegrip en leidt tot cynische oproepen voor sectoren om het 'ook even af te stemmen met EZ'.
- **Politiek-journalist voor NRC Mark Lievisse Adriaanse:** "Wat ik hoor is dat hier in Den Haag grote verbazing over is, omdat het besluit ging over essentiële *winkels*, niet over *producten*. Ook verbazing dat EZK zich hiermee bemoeit en regels anders uitlegt dan J&V en VWS ze bedoelden."
- **PvdA-fractievoorzitter Lodewijk Asscher:** "Action, Wibra, Makro open. Basisscholen, kleine winkels dicht. Vindt het kabinet dit zelf eerlijk?"
- **GroenLinks-fractievoorzitter Jesse Klaver:** "De bedoeling van de Action is dat je er niet naar toe gaat om iets te kopen wat je nodig hebt, maar om goedkoop spulletjes te kopen die je niet nodig hebt en anders niet gekocht had. Funshoppin voor een euro. Ik snap de gein, maar essentieel is het niet."
- **GroenLinks-kamerlid Suzanne Kröger:** "De Action en de Wibra open, Transavia en RyanAir vliegen. School, boekwinkel, theater: dicht. Wat vinden we werkelijk van waarde?"
- **SP-fractievoorzitter Lilian Marijnissen:** "Zo ziet kapitalisme in een coronacrisis er dus uit. Wat is dit oneerlijk. Onze scholen, theaters en kleine winkeliers moeten allemaal dicht, maar grote bedrijven kunnen hun gang gaan? Deze bedrijven kennen geen grenzen, kabinet stel ze!"
- **D66-kamerlid Kees Verhoeven:** "Grote winkelketens als Action en Wibra hebben bedacht dat ze hun deuren wel weer kunnen openen. Nog even en meubelzaken en bouwmarkten gaan ook open. Terwijl specialzaken en MKB-bedrijven dicht zijn. Op deze manier doen we het niet samen en verdelen we de pijn niet eerlijk. Om te voorkomen dat kleine winkels meer nadeel hebben dan grote ketens zal het kabinet duidelijkheid moeten scheppen over essentiële en niet essentiële producten. Anders kunnen alle grote bedrijven met een breed aanbod open en ondermijnen ze het draagvlak voor de lockdown. Sowieso vraagt deze crisis om samen te handelen naar de geest van de maatregelen. Dat betekent niet zoeken naar mazen in de regels maar collectief de schouders eronder zetten. Weinig essentiële producten = dicht blijven. Zodat we vanaf 19 januari allemaal weer meer mogen."
- **VVD-kamerlid Aukje de Vries** roept ondernemers op "niet de randen van de regelgeving op te zoeken".
- **CU-kamerlid Eppo Bruins:** "De bedoeling van de Action is dat je er niet naar toe gaat om iets te kopen wat je nodig hebt, maar om goedkoop spulletjes te kopen die je niet nodig hebt en anders niet gekocht had. Funshoppin voor een euro. Ik snap de gein, maar essentieel is het niet."
- **DENK-kamerlid Tunahan Kuzu:** "Dit is ordinare oneerlijke concurrentie. De middenstand, die al maandenlang het einde van de dag probeert te halen en moeite heeft om de crisis te overleven moet dicht. De grote jongens mogen open blijven. @MinPres: creëer gelijk speelveld!"
- Dat veel winkels ondanks de sterke toename van het aantal coronabesmettingen toch weer opengaan, leidt tot bezorgdheid bij vakbond FNV. **FNV-bestuurder Linda Vermeulen** zegt veel berichten te krijgen van winkelmedewerkers die zich zorgen maken om de gezondheidssituatie. FNV was ook voor de bekendmaking van de winkelsluitingen kritisch op de opstelling van grote ketens, die volgens de vakbond niet genoeg deden om werknemers voor coronabesmettingen te behoeden. "Maar winkelketens gaan nu gewoon door zoals ze al deden", zegt Vermeulen. "De grootste zorg is het coronavirus. We zouden met z'n allen maatregelen nemen om het virus achter ons te laten."
- **De Action** zelf is verbaasd over een mogelijk ingrijpen door de overheid. "Het ministerie van Economische Zaken ons dinsdag nog toestemming voor een gedeeltelijke heropening [...] "We verkopen ook niet alle spullen. Bovendien verlichten we de druk op de supermarkten." Action wijst er ook op dat bij eerdere lockdowns in België en Frankrijk, Action-filialen ook essentieel geachte goederen mochten blijven verkopen.
- **Topman Michiel Witteveen van Mirage Retail**, het moederbedrijf van Blokker en Intertoys, roept andere ketens op om de regels zo strikt mogelijk te volgen. Ook textielsuper **Zeeman** vindt dat ketens zo veel mogelijk volgens de geest van de nieuwe lockdownregels moeten handelen. "Als familiebedrijf met 450 winkels in Nederland heeft Zeeman een voorname rol in de samenleving en vinden wij het belangrijk dat we ons conformeren aan de richtlijnen die op dit moment in de maatschappij gelden", verklaart algemeen directeur Erik-Jan Mares. "Wij hebben er derhalve voor gekozen om ons te scharen achter de bedoeling van de maatregelen om zo veel mogelijk contacten te vermijden."